

Podpora rovných příležitostí
Národní pedagogický institut ČR

Závěrečná zpráva Desegregace (2024–2026)

Zpráva z pilotní aktivity Desegregace realizované mezi 04/2024–03/2026 v rámci projektu PROP (Podpora rovných příležitostí) při Národním pedagogickém institutu ČR.

Obsah

1. MANAŽERSKÉ SHRUTÍ.....	3
2. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ A OPATŘENÍ PROTI SEGREGACI	4
2.1 ROLE ZŘIZOVATELŮ ŠKOL	5
2.2 FINANČNÍ PODPORA.....	5
2.3 REGULATORNÍ OPATŘENÍ.....	5
2.4 INSTITUCIONÁLNÍ, ORGANIZAČNÍ A DATOVÁ OPATŘENÍ.....	6
3. PILOTNÍ AKTIVITA DESEGREGACE	6
3.1 VÝBĚR MĚST A HARMONOGRAM ČINNOSTÍ.....	7
3.2 VYBRANÉ AKTIVITY A VÝSTUPY	9
3.2.1 METODICKÝ NÁSTROJ DESEGREGACE.CZ	10
3.2.2 SITUAČNÍ ZPRÁVA O VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH ŽÁKŮ V ČR.....	12
3.2.3 TERÉNNÍ ŠETŘENÍ „HLAS ROMSKÝCH RODIČŮ“	12
3.2.4 SOUHRN ČINNOSTÍ V ÚZEMÍ	13
3.2.5 RIZIKA	13
4. NÁVRH CÍLŮ PRO OBDOBÍ 2026-2027	14

1. MANAŽERSKÉ SHRUTÍ

Pilotní aktivita *Desegregace* realizovaná v rámci projektu Podpora rovných příležitostí (PROP) v období 04/2024–03/2026 otevřela ve vybraných územích téma ukončování etnické segregace romských žáků ve vzdělávání, otestovala roli metodiček a metodiků desegregace, zmapovala možnosti, kapacity, reakce aktérů, systémové bariéry a na základě zkušeností z terénu vytvořila metodický nástroj uveřejněný na stránkách *Desegregace.cz*.

Realizace aktivity *Desegregace* přímo navazuje na rozsudek D. H. a ostatní proti České republice z roku 2007. Její základní půdorys tvořilo Memorandum o spolupráci při ukončování etnické segregace ve školství, které podepsali zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Národního pedagogického institutu ČR (NPI ČR) a výzkumné organizace PAQ Research v dubnu 2024. K memorandu se později připojilo i Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR).

Aktivity v územích potvrdily, že řešení segregace je možné pouze tehdy, když je vnímáno jako integrální součást celostně pojaté vzdělávací politiky, nikoli jako mimořádná intervence či politicky motivovaná epizoda v přístupu k romským žákům. Klíčová zjištění zdůrazňují zásadní roli zřizovatelů, kteří mají jako jediní možnost nastavovat spádovost, přímo ovlivňovat kvalitu řízení škol i výuky a vytvářet rovné podmínky ve vzdělávání. Stejně významná je mezioborová spolupráce, dlouhodobá práce se všemi školami a školskými zařízeními v místě a průběžná analytická podpora.

Zkušenosti z měst rovněž ukazují, že bez partnerského zapojení romských rodičů i organizací pracujících s romskými komunitami nevzniká potřebná důvěra a dopad opatření na situaci romských žáků bude velmi omezený. Zároveň platí, že odpovědnost za řešení segregace neleží na romských aktérech – těžisko změny je ve veřejných institucích.

Pilot ověřil, že metodičky a metodici dokáží otevřít agendu, která často není vnímána jako potřebná a prioritní, propojovat zainteresované strany a zvyšovat odbornou připravenost aktivních hybatelů, mapovat problémy a celkově pomáhat aktérům v orientaci. V části měst se podařilo vytvořit první pracovní platformy, pojmenovat bariéry a rozpracovat možné cesty řešení. Současně se ukázalo, že personální náklady na práci s jedním vybraným městem nebyly dostatečné a řízení desegregačního procesu vyžaduje stabilní dlouhodobější financování nejen na straně NPI ČR (MŠMT), ale i samotných aktérů (škol, měst, komunit).

Metodický nástroj *Desegregace.cz* nabízí srozumitelný rámec a konkrétní kroky pro obce, školy, kraje i další aktéry při ukončování etnické segregace v oblasti vzdělávání. Nástroj stojí na datech, ověřené praxi i zkušenostech zástupců měst, mezioborových týmů a zástupců romské komunity. Je možné ho dlouhodobě využívat pro realizaci desegregačních aktivit v konkrétních městech a obcích, i jako vodítko pro nastavení rámců financování těchto aktivit z veřejných i soukromých zdrojů.

Pilot také pojmenoval klíčová rizika a překážky v řešení nevyhovujícího stavu:

- absenci legislativních nástrojů řešících adresně téma segregace ve vzdělávání,
- neochotu některých zřizovatelů téma uznat jako relevantní součást jejich agendy, přestože je opakovaně pojmenováváno na úrovni dokumentů státní vzdělávací politiky,

- provázanost se segregací v bydlení, která bezprostředně ovlivňuje situaci rodin dotčených dětí a jejich školní docházku,
- nekvalitní (neúplná) data o situaci romských žáků v jednotlivých školách.

V úvodní fázi projektu se podařilo téma desegregace nastolit a stabilizovat, vytvořit širokou síť odborníků a připravit podklady pro konkrétní kroky, které je nutné realizovat v následujících letech.

2. HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ A OPATŘENÍ PROTI SEGREGACI

Zjištění z dosavadní praxe ukazují, že úspěšné řešení desegregace ve vzdělávání stojí na několika klíčových principech, které musí být vnímány jako vzájemně provázané:

Jedním z nejzásadnějších závěrů je, že **hlavním aktérem procesu je zřizovatel škol**. Právě zřizovatel nese odpovědnost za kvalitu vzdělávání na svém území a disponuje nástroji, kterými může ovlivňovat rovnost podmínek mezi jednotlivými školami. Efektivní desegregace proto vyžaduje, aby zřizovatelé aktivně pracovali s daty, nastavovali spravedlivé spádové obvody, podporovali školy v rozvoji inkluzivních přístupů a přijímali opatření tam, kde dochází k reprodukci nerovností.

Podrobnější pohled do situace sledovaných měst potvrzuje, že **zapojení romských dětí, rodičů a komunitních organizací** je nezbytnou podmínkou smysluplných změn. Romské komunity nejsou pouze cílovou skupinou, ale také klíčovými partnery, kteří mohou výrazně přispět k tvorbě i realizaci opatření díky své znalosti prostředí, zkušenostem a silné roli v motivaci rodin. Bez jejich aktivní účasti hrozí, že opatření budou narážet na nedůvěru, budou hůře implementovatelná nebo nebudou reflektovat aktuální i dlouhodobé potřeby dětí.

Je zřejmé, že **úspěšná desegregace není možná bez mezioborové spolupráce**. Efektivní řešení vyžaduje koordinaci mezi školami, samosprávou, sociálními službami, neziskovými organizacemi i komunitními aktéry. Každý z těchto subjektů disponuje jinými kompetencemi a dohromady vytvářejí síť, která dokáže reagovat na aktuální potřeby rodin v oblasti vzdělávání, sociální práce i komunitního života. Izolované kroky jedné instituce nejsou dlouhodobě účinné; naopak koordinovaná práce více aktérů se ukazuje jako klíčový faktor úspěchu.

Klíčovým závěrem pro oblast školství je, že princip **desegregace musí být chápán a aplikován jako běžná součást vzdělávací politiky**, nikoliv jako mimořádná nebo ad hoc reakce na izolovaný problém. Tam, kde je funkční, se desegregace stává standardním přístupem, jehož cílem je zajistit rovné podmínky pro všechny děti a žáky bez ohledu na jejich socioekonomický status nebo etnický původ. Je proto nezbytné, aby byla integrována do plánování a řízení školského systému, do vzdělávacích strategií i denní agendy zřizovatelů škol.

V neposlední řadě zkušenosti ukazují, že **desegregace je dlouhodobý a strategický proces**, nelze jej redukovat na sled rychlých opatření s vidinou dosažení okamžitých výsledků. Jeho úspěch závisí na systematickém plánování, trpělivosti a sdílené odpovědnosti všech zapojených. Klíčové je nastavení realistických postupných kroků, průběžné monitorování výstupů, výsledků i dopadů a otevřená komunikace s odbornou i laickou veřejností. Pouze dlouhodobé úsilí založené na spolupráci a důvěře povede k trvalým změnám a k existenci škol, které budou skutečně otevřené všem dětem.

Výsledky dále potvrzují, že **kvalita pedagogické práce je klíčovým faktorem** úspěšné desegregace. Pedagožky a pedagogové často postrádají odbornou podporu, dostatečné znalosti romské historie, kultury, principů etnicky citlivého přístupu či spolupráce s rodinami a místní komunitou, což negativně ovlivňuje inkluzivní klima ve školách. MŠMT by mělo posílit tlak na pregraduální i další vzdělávání pedagogů v oblasti práce s romskými žáky, systematicky rozvíjet metodické materiály a zajistit, aby podpora vyučujících byla dlouhodobá, nikoli projektově omezená. Zvláštní pozornost by měla být věnována školám, které mají přecházet ze segregovaného na nesegregovaný model.

Na základě realizovaných aktivit, analýz a zjištění popsaných v hlavní části této závěrečné zprávy formuluje NPI ČR soubor systémových doporučení a opatření, jejichž cílem je zvýšit účinnost politik desegregace a přispět k odstranění segregace ve vzdělávání. Tyto návrhy rovněž podporují zlepšování vzdělávacích výsledků romských dětí a žáků, kteří navštěvují segregované školy nebo čelí jiným formám diskriminace a nerovným podmínkám.

Doporučení jsou strukturována do čtyř tematických oblastí:

2.1 ROLE ZŘIZOVATELŮ ŠKOL

- Jasně vymezit povinnosti zřizovatelů (včetně krajů jako zřizovatelů školských poradenských zařízení a škol zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona) v oblasti zajišťování kvality škol podle kritérií Kvalitní školy ČŠI, monitorování výsledků žáků a hodnocení naplňování rovných příležitostí.
- Ukotvit povinnost zřizovatelů předcházet segregaci v běžném i speciálním školství jako součást zajištění práva na rovný přístup ke kvalitnímu vzdělávání.

2.2 FINANČNÍ PODPORA

- Zajistit cílenou finanční podporu pro vzdělávání dětí z marginalizovaných skupin, včetně dětí se sociálním znevýhodněním, a to napříč všemi stupni vzdělávání. Podpora má zahrnovat doučování, personální opatření (odborné pracovníky a školní poradenské profese), neformální vzdělávání (účelné trávení volného času) a eliminaci ekonomických bariér (náklady na pomůcky, stravování atd.). Toto opatření je součástí rozvoje indexového financování.
- Vytvořit finanční nástroje nebo dotační programy podporující desegregační strategie na úrovni obcí a krajů, v souladu s metodikou Desegregace.cz.
- Zřídit specializovaný program na odstraňování segregace ve speciálním školství, zahrnující cílenou rediagnostiku, podporu návratu žáků do běžných škol a transformaci ekonomicky neefektivních škol zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona.
- Vytvořit program na podporu vyšší účasti romských dětí v předškolním vzdělávání, včetně opatření uvedených v Akčním plánu podpory jejich účasti na něm (MŠMT).

2.3 REGULATORNÍ OPATŘENÍ

- Posílení rozhodovací a kontrolní role MŠMT, například prostřednictvím Středního článku podpory (Odbor podpory škol a zřizovatelů), při hodnocení činnosti škol s ohledem na rovné

podmínky a prevenci segregace; včetně možnosti vydat dotčené stanovisko k závěrům ČŠI a navrhnout odvolání ředitele v případě systematického porušování zásady rovného přístupu.

- Posílení pravomoci ČŠI v oblasti monitoringu a prevence segregace, včetně praxe informovat MŠMT nebo zřizovatele o podezření na udržování segregančního stavu, navrhnout zrušení segregančních spádových obvodů a předkládat zřizovatelům závazný návrh na odvolání ředitelů v případech, kdy škola dlouhodobě selhává v oblasti kvality, rovného přístupu či prevence segregace.
- Zmocnění MŠMT k rušení opatření obecné povahy (zejména spádových obvodů), která vedou k segregaci.
- Správní dozor nad zajištěním rovného přístupu ke vzdělávání včetně možnosti uložit sankce zřizovatelům, kteří udržují nebo prohlubují segreganční stav ve školách.
- Posílení přímého řízení školského poradenství, včetně vymahatelnosti standardů kvality, zajištění potřebných personálních kapacit a vytvoření odborných týmů pro rediagnostiku dětí v segregovaných školách v rámci kapacit NPI ČR.

2.4 INSTITUCIONÁLNÍ, ORGANIZAČNÍ A DATOVÁ OPATŘENÍ

- Posílit personální kapacity na MŠMT, NPI ČR a ČŠI, které se budou specializovat na desegreganční agendu a metodickou podporu škol, poradenských zařízení a zřizovatelů, včetně aktualizace a rozšiřování nástroje Desegregace.cz.
- Promítnout oblast desegregace a vzdělávání romských dětí a žáků do vybraných nástrojů vzdělávací politiky – přípravy učitelů, dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, vzdělávání ředitelů i do rámcových vzdělávacích programů a souvisejících metodických materiálů.
- Zavést systematický sběr dat z oblasti kvality vzdělávání: absence, dokončování vzdělávání, přechody mezi stupni vzdělání, data z autoevaluací škol, výsledková data v uzlových bodech (zejména funkční gramotnosti). V případě školských poradenských zařízení jde o data o diagnostických postupech, doporučených podpůrných opatřeních a jejich účinnosti.
- Vytvářet pravidelné reporty na národní, krajské i místní úrovni, které budou poskytovat aktuální výsledková data škol a zároveň hodnotit míru jejich segregovanosti a podpory rovných příležitostí.

3. PILOTNÍ AKTIVITA DESEGREGACE

Realizace pilotní aktivity Desegregace přímo navazuje na rozsudek D. H. a ostatní proti České republice, který byl vydán 13. listopadu 2007. Velký senát Evropského soudu pro lidská práva v něm shledal, že nadměrným zařazováním romských žáků do zvláštních škol došlo k porušení práva stěžovatelů, osmnácti romských žáků, na rovný přístup ke vzdělání. Situaci se však České republice nepodařilo doposud uspokojivě napravit. Výkon rozsudku tak nadále podléhá zesílenému dohledu Výboru ministrů Rady Evropy. Na konci prosince 2023 předložila Česká republika Výboru ministrů Rady Evropy tzv. Akční plán výkonu rozsudku Evropského soudu pro lidská práva z roku 2007 ve věci D. H. a ostatní.

Zároveň je proti České republice Evropskou komisí vedeno řízení o porušení unijního práva (tzv. *infringement*) ve věci diskriminace romských dětí ve vzdělávání (INFR (2014)2174). Jeho administrativní část byla zahájena dopisem eurokomisařky pro justici Martine Reicherts ze dne 26. září 2014. Řízení

navazuje na rozsudek D. H. a ostatní proti ČR z roku 2007, v říjnu 2024 bylo dodatečným formálním upozorněním rozšířeno na sledování segregace romských žáků v běžných školách.

Na základě Akčního plánu bylo dne 15. dubna 2024 uzavřeno Memorandum o spolupráci při ukončování etnické segregace ve školství, které podepsali zástupci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Národního pedagogického institutu ČR (NPI ČR) a výzkumné organizace PAQ Research. K tomuto memorandu se 29. října 2024 připojilo i Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). Záměrem Memoranda je součinnost při vytváření a šíření metodiky pro zřizovatele škol s cílem ukončovat etnickou segregaci romských žáků ve vzdělávání. Signatáři memoranda se mohli při realizaci aktivit opřít také o jeden ze dvou hlavních cílů *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*, kterým je snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.

Na pokyn MŠMT vytvořil NPI ČR v červnu 2024 projektový tým pro tvorbu, šíření a realizaci metodiky (pro budoucí obsah webu Desegregace.cz) a zajistil kromě spolupráce na obsahu i organizační a finanční krytí jeho aktivit. PAQ Research v rámci společného týmu garantoval kvalitu obsahu metodiky, spolupracoval na úpravě webu Desegregace.cz, a také na dalších datově analytických aktivitách. Tým začal pracovat ve vybraných lokalitách (městech). Po celou dobu realizace spolupráce se na půdě MŠMT scházel pravidelně řídicí tým, do něhož se kromě signatářů Memoranda zapojili i zástupci Ministerstva spravedlnosti mající ve své agendě zastupování ČR před Evropským soudem pro lidská práva.

MMR se prostřednictvím Agentury pro sociální začleňování (ASZ) spojilo s ostatními signatáři v oblasti společné informovanosti, přenosu dobré praxe a koordinace postupu v oblasti desegregace školských soustav. V letech 2024-2028 se ASZ v rámci projektu financovaného z OP JAK zaměřuje na vlastní vybraná města, která se do spolupráce s ASZ v oblasti desegregace sama přihlásila (Ostrava-Poruba, Brno-sever, Moravský Beroun, Česká Kamenice, Tachov a Česká Třebová). ASZ dále realizuje i spolupráci se zástupci Místních akčních plánů (MAP) v dalších lokalitách.

Memorandum vymezilo klíčové oblasti spolupráce zaměřené na podporu desegregace ve vzdělávání. Hlavním cílem bylo vedle terénní práce vytvoření komplexního metodického nástroje, který pomůže školám a zřizovatelům efektivně řešit etnickou segregaci romských žáků. Náklady na tuto činnost byly zahrnuty v rozpočtu projektu Podpora rovných příležitostí (PROP), realizovaného NPI ČR a financovaného z prostředků Národního plánu obnovy. Spolupráce byla časově omezena do 31. prosince 2025, v návaznosti na plánované ukončení projektu PROP (realizace aktivity Desegregace byla poté prodloužena do 03/2026).

3.1 VÝBĚR MĚST A HARMONOGRAM ČINNOSTÍ

Hlavními principy výběru měst oslovených ke spolupráci s NPI a MŠMT bylo srovnání podílu romských žáků na škole ohrožené segregací s průměrným podílem romských žáků ve všech ostatních školách daného zřizovatele, a kritérium vzájemné různorodosti vybraných místních situací (velikost samosprávy, úroveň prostorového vyloučení, segregace do speciálního školství atd.) tak, aby v rámci realizace projektu mohly být otestovány různé přístupy a různé kontexty. Výběr přitom nezahrnoval pouze lokality s nejzávažnějšími problémy, ale záměrně pokrýval celou škálu situací – od míst

s výraznou koncentrací nerovností po města, kde bylo možné navázat na předchozí dobrou praxi a realizované kroky, a řešení tak stavět na již existujících základech. Podmínkou zahrnutí měst do výběru byla i skutečnost, že daný zřizovatel zřizuje více škol (minimálně 3 základní školy). Při finálním výběru měst byly zohledněny také personální a organizační kapacity NPI v daném místě.

Na základě uvedených kritérií vybralo MŠMT prvních šest měst k podpoře v oblasti desegregace – Cheb, Kladno, Moravská Ostrava a Přívoz, Olomouc, Teplice, Valašské Meziříčí – kam metodičky a metodici NPI ČR vstoupili v 09/2024. Od 01/2025 byla aktivita doplněna o další čtyři města (Kadaň, Ostrava-jih, Plzeň, Přerov).

Počet romských žáků ve školách vychází z tzv. kvalifikovaného odhadu ředitele školy. Ředitelé škol (po konzultacích s pedagogy, kteří v jednotlivých třídách působí) mají v rámci poskytování svých kvalifikovaných odhadů o počtech romských žáků vycházet z obecně používané definice, kdy je za Roma označen takový jedinec, který se za něj sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností hlásil, a/nebo je za něj považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů (více [zde](#)). Při sběru dat v roce 2024 byla metoda zjišťování počtu romských žáků doplněna o bližší popis indikátorů romství (více [zde](#)).

Metodici a metodičky desegregace byli podporováni prostřednictvím školení – celkem se uskutečnilo 11 školení pro týmy desegregace NPI i ASZ. Školení probíhala hybridní formou, v průměru se každého školení zúčastnilo 15 metodiků z různých regionů České republiky. Školení se zaměřovala na identifikaci příčin a dopadů segregace ve školství, seznámení s antidiskriminační legislativou, problematikou zařazování romských žáků do speciálních škol a tříd a širšími sociálními souvislostmi. Důraz byl také kladen na pochopení systémových bariér, předsudků a důsledků segregace na vzdělávací dráhu a životní šance dětí. Další školení se věnovala praktické práci metodika desegregace – jeho roli, prvním krokům v terénu, multidisciplinární spolupráci se školami, sociálními službami a dalšími aktéry. Nedílnou součástí byl také rozvoj komunikačních dovedností a práce s emocemi, včetně emoční sebeobrany a prevence vyhoření, aby metodici dokázali efektivně zvládat náročné situace a dlouhodobě podporovat inkluzivní vzdělávací prostředí pro romské žáky a další znevýhodněné děti.

Poté metodičky a metodici desegregace vypracovali vstupní situační zprávu daného města, kontaktovali relevantní aktéry (zřizovatele, školy, neziskové organizace a další partnery z řad např. koordinátorů pro romské záležitosti a zástupců ČŠI) a s vybranými aktéry začali konzultovat téma desegregace. Pouze zástupci statutárního města Kladna zcela odmítli spolupráci v oblasti desegregace jako důvod uvedli, že „se vytváří problém tam, kde není“. Metodická zde nakonec spolupracovala se zástupci škol, romských iniciativ a odborné veřejnosti bez zástupců města.

Spolupráce mezi NPI a vybranými městy byla postavena na několika principech, které měly za cíl posílit kapacity místních samospráv při řešení problémů ve vzdělávání. Základním prvkem byla analytická a metodická podpora, v jejímž rámci metodičky a metodici NPI poskytovali odborné znalosti, metodiky a nástroje potřebné pro identifikaci a řešení specifických výzev ve školství. Součástí spolupráce byla také aktivní identifikace a oslovování dalších partnerů, kteří přispívali k rozvoji inkluzivního a kvalitního vzdělávacího prostředí na místní úrovni. Byly podpořeny odborné kapacity měst prostřednictvím stáží a konzultací.

Tabulka č.1: Harmonogram realizace aktivity Desegregace

Termín	Aktivity
04-05/2024	Podpis Memoranda a přípravná fáze aktivity Desegregace
06-08/2024	Výběr měst a metodického týmu, školení metodického týmu, příprava situačních zpráv a podkladů pro města, první konzultace v terénu.
09-12/2024	Oslovení první vlny zástupců zřizovatelů, konzultace ve městech, školení metodického týmu desegregace.
01-06/2025	Oslovení další vlny zástupců zřizovatelů, konzultace ve městech, realizace stáží pro zřizovatele, podklady k situační zprávě o desegregaci, podklady pro web Desegregace.cz, komunikace tématu na sociálních sítích.
07-12/2025	Konzultace ve městech, stáže pro zřizovatele, tvorba webu s novým metodickým nástrojem Desegregace.cz, publikování Situační zprávy o desegregaci, komunikace tématu na konferencích i sociálních sítích, tisková konference k výročí rozsudku D. H. a ostatní proti ČR.
01-03/2026	Představování metodiky Desegregace.cz ve městech, spolupráce s organizací Awen Amenca na výzkumu Hlas romských rodičů a uzavírání aktivity.

Celkem bylo za dobu realizace aktivity uskutečněno téměř 300 jednání ve vybraných 10 městech k tématu desegregace, 15 školení a kulatých stolů pro metodické týmy desegregace NPI, MŠMT, MMR a Středního článku podpory MŠMT a 5 stáží pro zřizovatele. Stáže pro zřizovatele byly hodnoceny jako velmi úspěšné a konaly se v městské části Praha 7, Kutné Hoře, Litvínově, Krnově a Olomouci.

3.2 VYBRANÉ AKTIVITY A VÝSTUPY

Téma desegregace bylo prezentováno na tiskové konferenci k 18. výročí rozsudku D. H. a ostatní (11/2025), veřejném slyšení v Senátu (5/2025), zasedání expertního fóra k výkonu rozsudku ESLP D. H. a ostatní proti ČR (10/2025), setkání organizací podpořených v rámci OP JAK PRO ROMA (10/2025), konferencích pro zřizovatele Lepší škola (11/2024 a 11/2025) a mnoha dalších regionálních akcích.

O aktivitách v oblasti desegregace byla průběžně informována vládní zmocněnkyně pro záležitosti romské menšiny Lucie Fuková, zástupci pracovní skupiny pro vzdělávání (Rady vlády pro záležitosti romské menšiny) a koordinátoři pro romské záležitosti. Na celostátní úrovni probíhala úzká spolupráce s romskou organizací Awen Amenca, která se dříve úspěšně podílela na desegregaci v Ostravě-Porubě.

Během realizace projektu se podařilo úspěšně nastolit a systematicky rozvíjet agendu desegregace, což lze považovat za významný výsledek celého pilotního ověřování. Byly identifikovány funkční postupy i bariéry a na základě zjištěných poznatků, doplněných o pohled romských expertů i o etnicky citlivý přístup, byl vytvořen metodický nástroj Desegregace.cz.

Po celou dobu realizace byla důsledně akcentována role romských organizací a romských rodičů v procesu desegregace. Jejich účast je zásadní pro budování důvěry, porozumění místní situaci

a vytváření opatření, která odpovídají skutečným potřebám dětí a rodin. Tato role je však především partnerská. Řešení segregace nemůže stát na romských aktérech samotných ani po nich nelze očekávat odpovědnost, kterou nemohou přebírat. Jsou důležitou součástí změny, nikoli jejím hlavním nositelem – tím zůstávají instituce odpovědné za vzdělávací politiku.

Zásadní je proto apel směrem ke zřizovatelům, kteří nesou hlavní odpovědnost za zajištění rovného přístupu všech žáků ke kvalitnímu vzdělávání. Jejich aktivní a informovaná role je nezbytnou podmínkou jakékoliv dlouhodobé změny i funkční partnerské spolupráce s romskými aktéry.

3.2.1 METODICKÝ NÁSTROJ DESEGREGACE.CZ

Metodický nástroj Desegregace.cz vznikal ve spolupráci NPI ČR s romskými organizacemi a expertkami/experty a je založen na zkušenostech s pilotní realizací aktivity Desegregace. Vychází z praxe, opírá se o data, ověřené intervence i zkušenosti obcí, škol a komunit, které se rozhodly nerovnosti systematicky odstraňovat. Nástroj nabízí obcím, školám i dalším aktérům srozumitelný rámec a konkrétní nástroje, jak postupovat při naplňování rovného přístupu ke vzdělávání.

V období 01–06/2025 probíhal sběr dat a podkladů pro metodiku, bylo ustaveno složení expertní rady, zapojeni klíčoví partneři a realizovány první terénní konzultace. V měsících 07–10/2025 byl obsah metodického nástroje finalizován a představen partnerům. V závěru roku 2025 se uskutečnila tisková konference k oficiálnímu uvedení metodického nástroje a bylo zahájeno jeho šíření do území i mezi odbornou veřejnost.

Metodický nástroj ukazuje, že desegregace není jednorázovým opatřením, ale dlouhodobým procesem, který vyžaduje koordinaci mezi školami, zřizovateli a dalšími partnery. Její potenciál spočívá v tom, že propojuje vzdělávací, sociální a komunitní přístup. Desegregace je nejen právním závazkem, ale i praktickým krokem k vyšší kvalitě vzdělávání.

Aby mohla desegregace skutečně fungovat, potřebují podporu i samotné školy. Nástroj klade důraz na profesní rozvoj učitelů, sdílení dobré praxe a efektivní spolupráci mezi školami. Podpora škol není jen otázkou financí, ale i vzájemného učení, respektu a společného hledání cest, jak nastavit rovné podmínky ve vzdělávání.

Součástí metodického nástroje je také Katalog intervencí – přehled konkrétních nástrojů, které pomáhají proměnit principy desegregace v každodenní praxi. Nástroje reflektují potřeby dětí i škol – od jazykové podpory a práce s identitou až po posilování kapacit školních týmů a zřizovatelů. Metodika tak propojuje konkrétní kroky na úrovni tříd, škol i obcí a ukazuje, že desegregace je uskutečnitelná, pokud má každý z aktérů jasnou roli a přiměřenou podporu. Zároveň by se jednotlivé intervence měly stát východiskem pro nastavování budoucích dotačních titulů a finančních programů, aby mohla být podpora desegregace v území dlouhodobě stabilní a opřená o ověřené postupy.

KATALOG INTERVENCÍ K METODICKÉMU NÁSTROJI DESEGREGACE.CZ

Katalog intervencí je nabídka opatření a dobré praxe. U každé intervence je uveden její obecný popis a doplňuje jej část věnovaná potřebám různých skupin dětí – romských, vícejazyčných a dětí s migrační zkušeností. Sleduje se, jak nástroj přispívá ke kompenzaci projevů sociálního znevýhodnění, které se může týkat dětí napříč všemi skupinami. V katalogu lze nalézt samostatné oddíly: jeden zaměřený na

využití intervencí ve vztahu k sociálnímu znevýhodnění a další, který popisuje podporu romských a vícejazyčných žáků a žákyň v rámci etnicky citlivého přístupu.

Toto rozdělení je záměrné – umožňuje rozlišit mezi opatřeními, která pomáhají vyrovnávat sociální nerovnosti, a těmi, jež reagují na jazykové, identitní a kulturní potřeby dětí. Díky tomu je zřejmé, že podpora romských žáků a žákyň není redukována pouze na sociální situaci rodiny, ale zohledňuje i další faktory ovlivňující jejich vzdělávací úspěch.

Katalog navazuje na přístup popsany v metodice, kde jsou rozlišeny čtyři hlavní typy potřeb: jazykové, identitní, kulturní a materiální. Ty se u jednotlivých dětí často kombinují, takže většina žáků a žákyň potřebuje podporu ve více oblastech současně. Každá intervence navíc obsahuje přehled hlavních odpovědných aktérů, zdrojů inspirace a rizik spojených s realizací změn. Nechybějí příklady z domácí i zahraniční praxe a odkazy na výzkumy, které tato opatření ověřují. Výběr intervencí by měl vycházet z potřeb různých cílových skupin dětí, dále samotných škol, pedagogů a pedagožek, ředitelů a ředitelek a přirozeně také rodičů.

Vždy je důležité začít analýzou, daty, sběrem pohledů a potřeb hlavních aktérů vzdělávání ve městě, obci či kraji. To je základem stanovení cílů a výběru opatření – tedy vhodných intervencí. Takto vzniká komplexní plán, který by měl být řízen (zapojení koordinátora, vytvoření pracovní skupiny) a pravidelně vyhodnocován a aktualizován.

Součástí plánu by měly být intervence, které zahrnují všechny hlavní oblasti, tedy:

Systemová opatření na místní úrovni

Tvoří rámec celé změny. Patří sem strategické plánování, práce s daty, spolupráce zřizovatele se školami i dalšími partnery a nastavení rovného přístupu ke vzdělávání na úrovni celého území. Právě v této oblasti se rozhoduje o směru, tempu a udržitelnosti desegregačních kroků.

Pomoc rodičům

Zaměřuje se na budování důvěry mezi rodinami a školami, podporu rodičovských kompetencí, posílení participace a komunikace. Pomáhá překonávat bariéry, které vycházejí z nedůvěry, špatných zkušeností nebo nedostatku informací. Kvalitní spolupráce s rodiči zvyšuje šance dětí na úspěch a posiluje propojení školy s komunitou.

Kvalitní pedagogická práce škol

Týká se každodenní výuky i klimatu ve třídách. Zahrnuje rozvoj učitelů a učitelek, využívání metod, které zohledňují různorodé potřeby žáků a žákyň, a práci s očekáváními vůči dětem. Kvalitní pedagogická práce znamená nejen změnu výukových postupů, ale i posun v myšlení pedagogů a pedagožek směrem k profesionální odpovědnosti za úspěch každého žáka či žákyň.

Personální podpora škol

Posiluje kapacity, bez nichž se desegregace nemůže dlouhodobě udržet. Jde o přítomnost asistentů či asistentek pedagoga, sociálních pedagogů a pedagožek, psychologů a psycholožek či speciálních pedagogů a pedagožek, ale také o vedení škol, které umí podporovat profesní růst učitelů a učitelek a kulturu spolupráce. Podpora lidí ve školách je základem všech dalších změn.

Mimoškolní podpora dětí, žáků a žákyň

Doplňuje školní vzdělávání o prostor pro rozvoj a posílení motivace a vztahu ke škole. Patří sem doučování, volnočasové aktivity, komunitní a předškolní centra či letní programy. Tyto formy pomoci podporují učení dětí, rozvíjejí jejich zájmy a vytvářejí pozitivní zkušenosti s institucemi, které se promítají do jejich školního úspěchu.

3.2.2 SITUAČNÍ ZPRÁVA O VZDĚLÁVÁNÍ ROMSKÝCH ŽÁKŮ V ČR

V průběhu školního roku 2024/2025 byla zpracována situační zpráva [Segregace romských žáků ve vzdělávání v ČR](#). Zpráva mapuje stav a příčiny segregace v 76 základních školách s největším počtem romských žáků a žákyň; sledované školy se nacházejí ve 46 městech a obcích napříč celou Českou republikou. Na začátku roku 2025 proběhla analýza kvantitativních dat, následně byly realizovány rozhovory s konzultanty a metodiky PROP NPI. V 08/2025 byla dokončena finální analýza dat, proběhlo závěrečné zpracování, zpráva byla předána MŠMT a vznikla veřejná anonymizovaná verze dokumentu.

Pro potřeby zprávy byly sledovány jak základní školy, ve kterých romští žáci tvoří padesát a více procent z celkové žákovské populace školy, tak i školy, ve kterých jsou romští žáci zastoupeni v největších absolutních počtech. Součástí sledovaného vzorku škol byly jak školy hlavního vzdělávacího proudu, tak i školy zřizované podle § 16 odstavce 9 školského zákona pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Zpráva vychází z kvantitativních dat (data z MŠMT, z databáze NPI a ze školského rejstříku) i z kvalitativních konzultací s 35 lokálními konzultanty a metodiky NPI. Cílem zprávy je ve všech sledovaných lokalitách: popsat aktuální stav; popsat příčiny segregace; navrhnout možná řešení (vždy konkrétně pro danou obec a místní segregovanou školu). V podrobném znění, včetně konkrétních postupů navrhovaných pro konkrétní lokality, byla zpráva předána MŠMT a představena na zasedání expertního fóra k výkonu rozsudku ESLP D. H. a ostatní proti ČR (10/2025). Ve zjednodušeném a anonymizovaném znění byla následně zpráva publikována na webu [Desegregace.cz](#).

3.2.3 TERÉNNÍ ŠETŘENÍ „HLAS ROMSKÝCH RODIČŮ“

Terénní šetření „Hlas romských rodičů“ představuje zkušenosti romských rodičů s českým vzdělávacím systémem. Šetření realizovala pro NPI organizace Awen Amenca v období prosinec 2025 až březen 2026. Je volně dostupné na webu [Desegregace.cz](#).

Výzkum byl realizován v jedenácti městech a vychází z dat získaných z 11 individuálních polostrukturovaných rozhovorů a 11 skupinových rozhovorů. Celkem se výzkumu účastnilo 60 romských rodičů a prarodičů. Cílem bylo zachytit konkrétní situace, ve kterých se rodiny setkávají s podporou, překážkami i institucionálními procesy ovlivňujícími vzdělávací dráhu jejich dětí. Kromě samotného fungování škol se šetření zaměřilo také na to, jak rodiče vnímají bezpečí, komunikaci se školou, řešení konfliktů či projevy rasismu. Terénní přístup umožnil získat detailní vhled do každodenní reality rodin napříč různými regiony a odhalit mechanismy, které mohou přispívat k nerovnostem i k segregaci ve vzdělávání.

3.2.4 SOUHRN ČINNOSTÍ V ÚZEMÍ

V jednotlivých městech se metodičky a metodici zaměřovali především na mapování místní situace, propojování aktérů a otevírání odborné debaty o vzdělávacích nerovnostech a možnostech jejich řešení. Na základě rozhovorů se školami, zřizovateli, neziskovými organizacemi, poradenskými zařízeními a zástupci romských rodin vytvářeli první ucelené obrazy o tom, jaké faktory ovlivňují rozložení žáků mezi školami a jaké potřeby jednotlivé školy i rodiny mají.

Napříč městy pomáhali nastavovat nebo obnovovat platformy, kde se mohli setkávat různí aktéři – někde šlo o pravidelné pracovní skupiny, jinde o menší tematické schůzky či ad hoc pracovní týmy. Tyto platformy umožňovaly sdílení informací, sladování výkladů dat a společné hledání možných kroků, které odpovídají místní realitě. V řadě měst metodičky a metodici také zprostředkovali kontakt mezi školami a organizacemi pracujícími s rodinami a poskytovali přímou metodickou podporu školám.

Důležitou součástí práce bylo také zapojování romských rodičů a komunitních organizací, vždy s ohledem na místní možnosti a dynamiku. V některých městech se podařilo zapojit více aktérů, jinde probíhala spolupráce především individuálně. Ve všech případech šlo o citlivé budování důvěry a vytváření prostoru, ve kterém mohou být zkušenosti rodičů a komunitních pracovníků přirozenou součástí plánování opatření.

Podoba spolupráce se lišila podle toho, v jaké fázi se město nacházelo. V části měst už existovaly určité zkušenosti nebo zájem o společnou práci, a metodičky a metodici tak mohli navázat na probíhající procesy a pomáhat je strukturovat. Jinde bylo úkolem především mapovat, vysvětlovat pojmy a postupně otevírat prostor pro další dialog. V několika městech byla práce orientována spíše na jednotlivé školy, neziskové organizace nebo odborné pracovníky, protože právě tam vznikala největší připravenost na změnu.

Celkově metodičky a metodici přispěli k tomu, že se v jednotlivých městech začaly sbíhat informace, které byly dosud rozptýlené napříč institucemi. Vznikla první společná porozumění místním výzvám a také základní partnerství, na nichž bude možné stavět další kroky v oblasti snižování nerovností a podpory rovných příležitostí ve vzdělávání.

3.2.5 RIZIKA

Proces desegregace je dlouhodobý a vyžaduje stabilní institucionální i politickou podporu. Zásadním aktuálním rizikem je nezajištěná kontinuita aktivit od 1. dubna 2026 (po konci projektu PROP), která může vést k přerušování započatých změn a oslabení dosažených výsledků.

Vzhledem k omezenému rozpočtu projektu byla pilotní aktivita Desegregace nastavena v rozsahu 0,25 úvazku na jedno město, resp. 0,5 úvazku na dvě města. Již v průběhu realizace se však ukázalo, že takto nastavená kapacita je zásadně nedostatečná vzhledem k rozsahu požadovaných činností a intenzitě spolupráce s jednotlivými městy nacházejícími se v různých fázích připravenosti k realizaci potřebných aktivit. Pro zajištění efektivní realizace obdobných aktivit v budoucnu je vhodné navýšit personální kapacitu na 0,5-1,0 úvazku na jedno město, případně adekvátně upravit rozsah aktivit tak, aby odpovídal reálně dostupným kapacitám. Pro hodnocení realizovaných aktivit v oblasti desegregace je

rovněž zcela zásadní skutečnost, že města nebyla do projektu zapojena na základě vlastní iniciativy, ale byla k účasti vybrána s ohledem na prosegregační stav tamní vzdělávací soustavy.

Situaci dále komplikuje nedostatečný právní rámec, jenž v současnosti neumožňuje účinné vymáhání desegregačních opatření. Absence jasného legislativního zakotvení nepřipustnosti segregace oslabuje vyjednávací pozici metodických týmů a ponechává řešení často na vůli místních zřizovatelů, kteří mohou téma desegregace z politických či strategických důvodů odmítat nebo aktivně blokovat.

Další rizika vyplývají ze silné provázanosti školské segregace s rezidenční segregací a bytovou politikou obcí. Zároveň zde existuje diskriminace romských rodin na komerčním trhu s byty a nedostupnost (obecního, sociálního, nájemního) bydlení. Rovněž je zcela nevyhovující stav mnohých ubytoven v sociálně vyloučených lokalitách.

Závažným problémem je také nespolehlivost dat, zejména neodpovídající vykazování počtů romských žáků ze strany škol, což komplikuje plánování a vyhodnocování opatření. Chybějící systémové řešení segregace romských žáků ve školách a třídách zřizovaných podle § 16 odst. 9 školského zákona navíc přesahuje možnosti regionálních iniciativ a vyžaduje jasné zapojení státních aktérů, zejména MŠMT, České školní inspekce a podpůrných institucí.

Neméně významná jsou rizika spojená s fungováním samotného systému aktérů. Pokud zřizovatelé, školy či další instituce nepřijímají řešení založená na datech a odmítají reflektovat výstupy o kvalitě vzdělávání, zůstávají navrhovaná opatření neúčinná.

4. NÁVRH CÍLŮ PRO OBDOBÍ 2026-2027

V roce 2026 by měl následný plán v oblasti desegregace směřovat k dosažení dvou zásadních cílů, které reagují na požadavky Evropské komise i na dlouhodobý dohled Evropského soudu pro lidská práva. Oba cíle představují klíčové kroky k nápravě současného stavu a k vytvoření rovného vzdělávacího prostředí pro všechny žáky.

Cíl 1: Zahájit procesy vedoucí k uzavření minimálně pěti segregovaných škol do konce roku 2027

Tento krok je přímou reakcí na probíhající řízení Evropské komise, v němž České republice hrozí sankce za přetrvávající etnickou segregaci ve vzdělávání. Pro snížení počtu segregovaných škol je nezbytné zahájit intenzivní spolupráci se zřizovateli, především u škol, které jsou v rámci místní vzdělávací soustavy ekonomicky neefektivní. Jedná se o školy, u nichž je v okolí dostatek volné kapacity umožňující přijetí všech jejich žáků do běžných škol, a zároveň lze prostředky uvolněné uzavřením školy využít na zvýšení kvality vzdělávání v jiných školách. S ohledem na možný spor s některými zřizovateli je paralelně vhodné zajistit také legislativní podporu pro tyto kroky. Ty by měly jasně zakotvit odpovědnost zřizovatelů za prevenci segregace přímo (ideálně ve Školském zákoně), a tím vytvořit závazný rámec, který umožní postupné a systémové ukončování segregovaných vzdělávacích režimů.

Cíl 2: Zahájit procesy vedoucí ke snížení počtu romských žáků s diagnózou mentálního postižení o 20 % do konce roku 2027

Tento cíl je nezbytný pro naplnění rozsudku D. H. a ostatní proti České republice a pro ukončení zesíleného dohledu ve Štrasburku. Klíčovou roli zde hraje systém školských poradenských zařízení (ŠPZ), který musí zajistit přesné a nediskriminační diagnostické postupy. Ve spolupráci s MŠMT by měl

NPI ČR metodicky vést ŠPZ k tomu, aby v případě žáků se sociálním znevýhodněním dokázala důsledně rozlišovat mezi projevy sociálního znevýhodnění a mentálního postižení. Pokud není možné projevy spolehlivě odlišit, mají ŠPZ doporučovat podporu na základě „odlišných kulturních a životních podmínek“, aniž by docházelo k zařazení do režimu mentálního postižení nebo ke zbytečné redukci kurikula. Systémově musí být rovněž zavedeno pravidelné sledování vývoje počtu diagnóz mentálního postižení u romských žáků napříč poradenskými zařízeními. V případech, kde nebude docházet k očekávanému poklesu, bude muset být podán podnět ke kontrole, aby bylo zajištěno dodržování správné diagnostické praxe.

Národní pedagogický institut
České republiky
www.npi.cz
www.zapojmevsechny.cz